ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XIX — Број 264 — Субота, 19 јануар 1957

МИКИ у Воденграду

19

ОХ, НЕ! НЕ ЧИНИ ТО!

НЕ ПРИБЛИЖУЈТЕ СЕ, ИЛИ...

ПАЗИ! ЗАР ЖЕЛИШ ДА СЕ ПОДАВИМО?

БАНГ!

ПАЗИТЕ СЕ, МОМЦИ... ИЛИ ЋУ ПРОРЕШЕТАТИ ПОДМОРНИЦУ, ПА ЋЕМО СВИ ЗАЈЕДНО НА ДНО!

СТИШАЈ СЕ, МОМЧЕ... ПОДАВИЋЕМО СЕ АКО И ДАЉЕ БУДЕШ ПУЦАО!

ТРЕБА ВАС СВЕ ЗАПОСЛИТИ!

БАНГ!

БАНГ!

А ОВО ЈЕ ЗА ТЕБЕ, КАПЕТАНЕ!

ЗАПАМТИТЕ... ОНОГ ТРЕНУТКА КАД СЕ ПРВИ ОД ВАС МАКНЕ ОД СВОЈЕ РУПЕ... ОДОСМО НА ДНО!

ОСВЕТИЋЕМО ТИ СЕ ЗА ОВО!

...И ЕВО МЕ САД У ИЗРЕШЕТАНОЈ ПОДМОРНИЦИ ПУНОЈ ГУСАРА... И ВЕРОВАТНО, ХИЉАДАМА МИЉА ДАЛЕКО НА ПУЧИНИ!

ШТА?

ОХ! А ЈА САМ МИСЛИО ДА САМ ДАЛЕКО НАСРЕД ПУЧИНЕ!

НОВО! ЗАНИМЉИВО!

ОХ!

ОБАЛА! НАСУКАЋЕМО СЕ!

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК ОД ИДУЋЕГ БРОЈА ПОЧИЊЕ ДА ОБЈАВЉУЈЕ ПРИЧЕ О МИКИЈУ И ШИЉИ

ДРЖ'ТЕ СЕ! РАЗБИЋЕМО СЕ О ОБАЛУ!

ПОЛИЦИСКА СТАНИЦА

ОВАЈ... ИЗВИНИТЕ... ПРЕДАЈЕМ ВАМ ПОДМОРНИЦУ С ТОВАРОМ ГУСАРА!

ЗАР НА ОВАЈ НАЧИН?

ШЕФ ПОЛИЦИЈЕ

КРАЈ

БРДО које пева, риче и уздише

Још издалека то брдо изазива чуђење самим својим изгледом: читаво је од светлуцавог, сипкавог песка. Уствари то је права пешчана дуна, само необично велика: висока је 120 метара, а у дужину се протеже више од пола километра.

Према мрачној планини Калкан, која му лежи у залеђу, пешчано брдо потсећа на сјајну принцезу из бајке коју су заробили разбојници. Нарочито је лепо предвече, кад га сунце на заласку украси нежном ружичастом бојом.

То је надалеко чувено Певајуће брдо. Налази се на десној обали реке Иле на крају широке долине коју, недалеко од Алма-Ате, у Казахстану, затварају огранци Великог и Малог Калкана и планине Алатау.

За планине, брда, пећине, кланце и пешчаре које „певају" знали су још и људи Старог века. Њих можете наћи у Кини и Монголији, на Арабиском Полуострву и на Хавајима, Британским Острвима и у области Великих Језера у Северној Америци. Али, ниједно од тих чуда природе не може се мерити с Певајућим брдом у Казахстану.

На северној падини Певајућег брда ветрови су толико сабили песак да човечја нога не оставља трагове. С те стране се лако може попети на врх брда, одакле се отвара диван видик. С леве и десне стране црне се Велики и Мали Калкан, а на југу се види уска, светлуцава трака реке Иле и стубови дима из пароброда који по њој плове.

Кад од Иле дува јак ветар, он доноси песак с њених обала. Предвече, ветар се обично стиша и тада зрна песка почињу лагано да се осипају низ јужну падину брега. Рађа се звук. Он нараста, постаје све силнији и на крају брдо звучи таквом јачином да се чује километрима наоколо. Често се догађа да околни становници пожуре на обалу реке, јер им се учинило да то неки пароброд громком сиреном најављује свој долазак.

Али, и у тихе дане без ветра није тешко изазвати брдо „на разговор". Довољно је брзо стрчати низ његову стрму падину па да се почне одроњавати лавина од песка и да се, буквално из утробе брда, разлегне необична рика, јача од фабричке сирене. Човек има утисак да тада, као приликом земљотреса, дрхти читаво брдо.

За време кишних дана брдо „ћути" и само ако се неко спушта његовом јужном страном оно потмуло „уздише".

Све ове разноврсне звуке проузрокује песак који се осипа. У томе се слажу сви научници. Али, зашто су ти звуци толико јаки, још нико није објаснио. Једни сматрају да они зависе од још нерасветљених особина молекуларног устројства пешчаних зрна. Други претпостављају да звук настаје трењем појединих зрнаца песка, обложених слојем који претставља једињење калцијума и магнезијума, и да се због тога тај звук појачава, као код виолине преко чијих се струна превлачи гудало намазано калофонијумом. Неки, опет, мисле да су ти звуци уствари вибрације разних гасова који се пробијају између зрна песка. Недавно је један научник изнео сасвим нову теорију о „певајућем песку". По његовом мишљењу звуци настају вибрацијом зрна песка која се, пошто су наелектрисана истородним електрицитетом, одбијају једно од другог. Али, без обзира на узрок ових звучних појава, Певајуће брдо у Казахстану с правом заслужује да буде названо чудом природе.

МЕРЕЊЕ БРЗИНЕ ВЕТРА ТЕЛЕСКОПОМ

У Перкинсовој опсерваторији, у Охају, усавршен је један нов телескоп којим се може мерити брзина ветра на великим висинама, а исто тако и његов правац. Досад су се ови подаци могли добити једино пуштањем балона. Нов начин мерења састоји се у томе што се телескопом посматра и мери светлуцање звезда, које је, уствари, последица олуја у горњим ваздушним слојевима. На овај начин, инсталирањем телескопа на аеродромима, могућно је одредити какви ветрови дувају у пределима атмосфере по којима се крећу млазни авиони.

НИ ПРВИ НИ ПОСЛЕДЊИ »АТЕНТАТ«...

Необичан атентат у париском Лувру на једну од најславнијих слика светске уметности, загонетну „Мона Лизу — Ђоконду" Леонарда да Винчија, поново је учинио да се о овом ремек-делу изнесу разни занимљиви подаци који показују какву је такорећи магичну моћ вршила, већ 4 и по столећа, на поједине своје обожаваоце ова насмешена лепотица.

Неуравнотежени Боливијанац Хуго Унцага Вилегас, који се у то недељно пре подне, кад је у Лувру највише посетилаца — јер је улазак тога дана бесплатан — хитнуо каменом на „Мона Лизу", разбио заштитно стакло и оштетио слику у њеном десном углу, није ни први, а вероватно неће бити ни последњи атентатор на ово ремек-дело.

Леонардо да Винчи радио је „Мона Лизу" пуне четири године. Но, и поред изузетне љубави и пажње које је у свој рад уносио, сматра се да га није завршио. Међу сликама које је понео кад је напуштао Италију, да би се последњих година живота настанио у Француској, била је и „Мона Лиза". Своме меценни, краљу Франсоа I, слику је продао за 4.000 златника. Али, године 1625 замало што слика није напустила Француску и била однесена у Енглеску, као поклон Луја XIII бакингамским владаоцима.

Из колекције француских краљева слика је ушла у музеј Лувра. Отуда, године 1911, украо је „Мона Лизу" Италијан Винченцо Перуђа, молер. Био је запослен у Лувру и пошло му је за руком да једнога дана слику скине са зида и изнесе из зграде.

Ако је Боливијанац Хуго Унцага Вилегас за свој поступак дао тумачења прилично неуравнотеженог човека — „да је имао у џепу камен и да га је сама рука хитнула према слици", — Винченцо Перуђа био је прецизнији: украо је „Мона Лизу" из националних побуда, пошто је сматрао да је она била плен Наполеоновог похода на Италију и тако из земље у којој је настала доспела код непријатеља. За учешће у крађи био је тада оптужен и велики француски песник Гијом Аполинер и због тога био саслушаван. У све његове биографије ушао је и овај необични податак.

Тек после две године упорног тражења, ушло се у траг украденој слици. „Мона Лиза" је пронађена, 11 децембра 1913, у Фиренци, где је и насликана, код антиквара Алфреда Герија. Узбуђење које је у свету изазвала ова крађа ипак се тиме није стишало. Пукао је глас да је пронађена само копија, а не оригинал слике. Када су експерти утврдили истину, слика је враћена у Лувр. Стављена је под стакло, одређен је специјалан чувар — један за њу саму! — на том месту се разапиње конопац да публика не би могла сасвим близу да приђе. Па ипак...

После недавног атентата на „Мона Лизу", највећа брига је била извршити рестаурацију тог квадратног сантиметра огребане површине. Два пуна дана над тим мајушним делићем радио је најбољи француски рестауратор Жан-Габријел Гулина. Леонардо да Винчи сликао је „Мона Лизу" уљаним бојама. Он је, у своје време, био један од првих мајстора који је напустио водене боје, омиљену технику италијанских сликара-примитиваца, својих претходника. Рестауратор, после четири и по столећа, прибегао је опет воденим бојама. Јер, водене боје мењају се хемиски много брже но уљане. За 24 часа водена боја се промени онолико колико старе слике за један век. Да је рестауратор радио овај делић драгоцене слике уљаним бојама, сматра се да би на том месту дуго остала приметна мрља.

Занимљиво је додати и то да је вештак-рестауратор Гулина за поправку „Мона Лизе" водене боје начинио од једне мешавине јаја, смоле и бензина. За бензин стари мајстори нису знали, па су уместо њега мрвили нежну смоквину гранчицу.

БОРБА ЗА ФЛОРИНУ

ПЛАНЕТУ ОСУЂЕНУ НА ПРОПАСТ

(43)

Роман од И. АСИМОВА

Није знао шта да јој каже. Половином своје свести чекао је да их кола која су их пратила сустигну. Другом половином постајао је све свеснији лица и тела лепе девојке која је седела крај њега.

Она је чекала да он проговори. Њене црне очи биле су светле од жеље да што пре дозна оно што ју је занимало. Уопште није била свесна тога да би ма ко могао, да би се усудио, да у својој глави скрива мисли опасне по њу.

Она половина његове свести која је очекивала да их гониоци стигну наједном се замрачила.

Није био свестан кад се померио. Знао је само да држи у рукама њено витко тело, да се она укочила, да је уплашено викнула и да су тада његове усне угушиле њен крик...

* * *

Осетио је нечије руке на раменима и на врату струју хладног ваздуха који је продро кроз отворена врата на колима. Рука му се машила оружја, али сувише касно. Било му је истргнуто.

— Јеси ли видео шта је урадио? — с призвуком ужаса у гласу питао је Саркићанин.

— Није то важно, — одговори Арктуријанац. — Извуци га из кола.

Саркићанин извуче Теренса из кола снагом која је потицала од беса.

И она му је то допустила, — мрмљао је. — Допустила му је.

— Ко сте ви? — наједном бесно повика Самија. — Је ли вас мој отац послао?

— Не постављајте никаква питања! — одврати јој Арктуријанац.

— Ви сте странац? — љутито му се обрати Самија.

— Сав горим од жеље да му размрскам главу, — и даље је гунђао Саркићанин. — Све има својих граница. Ја још могу да схватим то што је убио једног племенитог. И мене понекад обузме жеља да убијем неког од њих. Али да се један Флорињанин усуди да учини оно што је овај малочас учинио, то заиста не могу да поднесем.

— Флорињанин? — неприродно високим гласом повика Самија.

Саркићанин се наже и љутито стрже капу с Теренсове главе. Градоначелник пребледе, али се не покрену. Није скидао свој укочени поглед с девојке, док је поветарац вијорио његову косу боје песка.

Самија се беспомоћно одмаче на други крај седишта и зари лице у руке.

— Шта да учинимо с њим? — запита Саркићанин.

— Ништа, — одговори његов друг.

— Она нас је видела. Подићи ће се читав Сарк на нас пре но што одмакнемо један километар.

— Не мислиш ваљда да убијеш племениту леди од Фајфа? — подругљиво запита Арктуријанац.

— Не. Али, можемо да онеспособимо њена кола. Док она стигне до првог радиофона, ми ћемо бити у потпуној сигурности.

— То нам није потребно, — рече Арктуријанац нагињући се кроз прозор на колима. — Слушајте ме, леди. Немам много времена... Чујете ли ме?

Она се и не покрете.

— За вас је боље да ме саслушате. Жао ми је што сам покварио један овако нежан тренутак, али, срећом по мене, ја сам тај тренутак умео да искористим. Наиме, овековечио сам га на једном тродимензијалном снимку. Негатив ћу ставити у нарочити сеф, где га нико неће моћи наћи. Али, на први потез с ваше стране ја ћу га истог тренутка обелоданити. Сигуран сам да сте ме разумели.

— Она о овоме неће рећи ни речи, — обрати се он своме другу. — А сад, хајдемо, градоначелниче.

Теренс пође за њим. Није имао снаге да се окрене и да још једном погледа бледо лице у колима.

XVI

ОПТУЖЕНИ

Дипломатија има свој посебан језик и правила понашања. Фраза „незгодне последице" често је синоним за рат, а „повољно прилагођавање" за неугодно попуштање.

Абел је, кад год му је то било могућно, остављао настрану дипломатски језик. И сада, спојен с Фајфом телевидеом, он је више потсећао на неког остаријег добричину који ћаска уз чашицу вина, но на дипломату.

— Тешко вас је добити, Фајфе, — рече он.

Фајф се насмеши. Изгледао је добро расположен и прилично безбрижан.

— Па, данас сам имао пуно посла, Абеле.

— Да. Чуо сам нешто о томе.

— Стин? — немарно запита Фајф.

— Делимично. Стин је код нас већ неких седам часова.

— Знам. То је моја грешка. Мислите ли да нам га изручите?

— Бојим се да не.

— Он је обичан преступник.

— Мислим да се ипак може сматрати као политички бегунац. Међузвездани закон штитиће га на транторијанској територији.

— Хоће ли вас у томе подржавати ваша влада?

— Мислим да хоће, Фајфе. Ја сам у дипломатској служби 37 година и знам шта ће Трантор подржати а шта не.

— Могу да затражим од Трантора да вас опозове, тј. да вам откажем гостопримство на Сарку.

— Шта ћете тиме добити? Ја сам миро љубив човек, кога ви добро познајете. Мој наследник би могао да буде ко зна ко.

Настала је тишина. Фајфово лавовско лице се згрчи.

— Претпостављам да имате нешто да ми предложите.

— Тачно. У вашим рукама је наш човек.

— Који?

— Један анализатор свемира. Родом је за планете Земље, која је, узгред буди речено, део Транторијанске Империје.

— То вам је Стин казао?

— Између осталог и то.

— Да ли је видео тога човека са Земље?

— Није рекао да га је видео.

— Па, и није га видео. У овим околностима, сумњам да можете имати вере у његове речи.

Абел спусти своју чашу и прекрсти руке у крилу.

— И поред тога, ја сам сигуран да тај човек са Земље постоји. Кажем вам, Фајфе, нас двојица треба да се споразумемо. Ја имам Стина, а ви анализатора свемира. У неку руку, ми смо на равној нози. Пре но што наставите извршавање својих планова, пре но што истекне рок вашег ултиматума осталим великим племенитим и ви извршите намеравани државни удар, зашто не бисмо одржали једну конференцију о питању кирта?

— Не видим потребу за тим. Ја сам вољан да вам лично гарантујем да садашњи политички догађаји неће имати никаквог утицаја на нормалну трговину киртом. Мислим да на томе треба да се заврши интересовање Трантора поводом ових догађаја.

Абел је пијуцкао своје вино, са изгледом човека који процењује ствар.

— Изгледа да ми имамо још једног политичког бегунца, — рече најзад. — Занимљив случај. Узгред буди речено, он је један од ваших поданика с Флорине. Неки градоначелник. Каже да се зове Теренс.

Фајфове очи заблисташе.

— Ми смо то подозревали. Абеле, ја мислим да ипак постоји граница отвореном мешању Трантора у наше ствари. Човек кога сте се тако дрско дочепали обичан је убица. Не можете од њега направити политичког бегунца.

— Желите ли тога човека?

— Ви за то тражите неку противуслугу. Коју?

— Конференцију о којој сам малочас говорио.

— За једног Флорињанина, убицу? Не долази у обзир.

— Али, начин на који је градоначелник успео да умакне веома је занимљив. Можда ће вас интересовати...

(Наставиће се)

Холивуд не постоји

Филмски Холивуд не постоји. Ово можда мало чудно звучи, али тамо где се налази „престоница" светског филма не постоји никакав град, место, насеље или географски крај који носи име Холивуд. Штавише, у САД не постоји никакав град под тим именом. Према последњем Вебстеровом речнику, једино место које се зове Холивуд јесте једно мало насеље у Флориди, с једва нешто преко 6.000 становника.

Холивуд, уствари, није ништа друго него једна од 932 четврти милионског америчког града Лос Анђелоса.

А сада, ево неколико примера како се ствара филм.

☆

Два снажна човека, са изразом мржње у очима и искривљених црта лица, прилазе један другом. Већи диже песницу и из све снаге упућује ударац право у лице противнику. У последњем тренутку чворновата песница је мимоишла свој циљ, али је нападнути ипак направио гримасу пуну бола,

— Сеците! — узвикнуо је асистент камере.

После неколико часова ова сцена је приказана на платну. Никад на рингу није упућен такав класичан, страшан директ право у лице. Режисер је био задовољан. Трик је успео.

☆

Приликом снимања једне сцене за филм „Бум на Париз", асистент Морис де Канонж је затражио црвену светлост, што значи тишину. Амбијент: бучна атмосфера кабареа после пола ноћи. Неочекивано, једна грдосија устаје, преврће сто и, зграбивши празну боцу од шампањца, снажним замахом бацио ју је право у лице глумца Жака Писла. Једна девојчица која се у том тренутку случајно нашла крај врата студија вриснула је од страха.

— Сеците! — узвикнуо је асистент камере. — А зашто ви тамо вриштите?

— Боца... — промуцала је уплашена девојчица.

Њен страх био је безразложан. Боца је, уствари, вешто начињена макета од картона. Она је досад са успехом послужила за „разбијање" глава и носева у 112 филмова.

☆

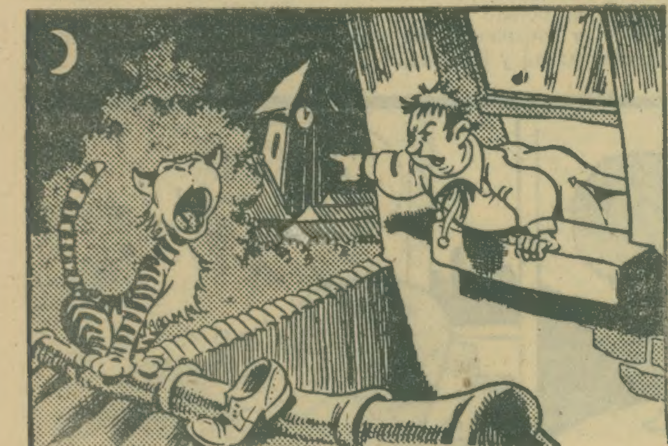
У једном филму који је недавно приказан у Лондону главни јунак се са спољне стране зграде пуже уз зид, да би стигао до прозора на петом спрату. Гледаоцима застаје дах у грудима. Али, кад би они знали како је та сцена снимљена били би тешко разочарани. Јер, шест месеци пре тога, у време кад се снимао филм, главни јунак се у студију стењући вукао потрбушке по хоризонтално постављеној макети фасаде петоспратне зграде, према којој је била окренута камера постављена вертикално изнад ње, на високој дизалици. Једина опасност за главног јунака била је да се сниматељ, режисер и камера не стропоштају на њега с неколико метара висине!

☆

Успела макета, раскошни и убедљиво израђени декори и верно подражавање средине у којој се радња догађа, претстављају један од основних услова за успех савременог филма. Никад се више него данас није прибегавало трику и монтажи, који готово увек успевају, јер филмски радници располажу дугогодишњим искуством и изванредним техничким средствима. Авион који изводи луде акробације, пикира на замишљеног непријатеља и митраљира масе избезумљене од страха — то је само макета велика неколико десетина сантиметара, која се у студију покреће помоћу невидљивог конца. Ниједна од оних незаборавних и тако узбудљивих сцена из „Наднице за страх" није снимљена у Венецуели, већ су се све одиграле у питомој француској покрајини Камарги. Захваљујући изванредним мајсторима трика, камера води одушевљену публику с краја на крај света, на дно мора и преко бескрајних пустиња. Нема ничег једноставнијег од снимања познатих филмова страве и ужаса, или предела на Сатурну и Марсу. Рекордни лет на млазном авиону снима се такође у студију, док пилот седи у удобној макети која непомично лежи.

Маукање само до 21 час

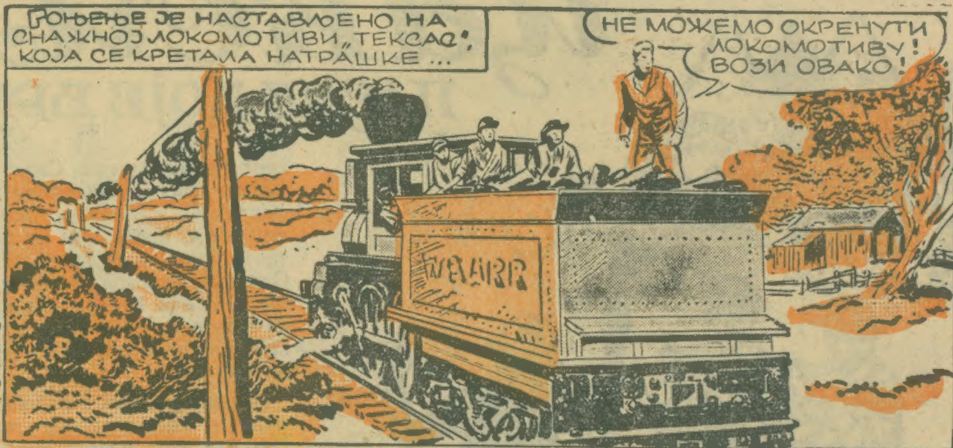
У Кеј-Весту, у Флориди, влада чудан обичај. Кад ујутру часовник на градском торњу стане да избија шест, сваки грађанин ако је у покрету мора да се заустави, ако разговара

мора да ућути, ако нешто ради треба да остави посао и да скине капу. И општина у граду Колумбусу, у Џорџији, може се похвалити једним исто тако необичним прописом. Тамо мачке смеју да маучу само до 21 час!

WALT DISNEY'S

ВЕЛИКА ПОТЕРА ЗА ЛОКОМОТИВОМ

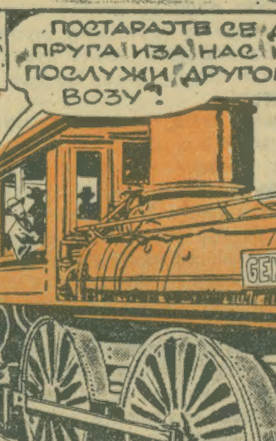

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

ЈЕМЕН

Арабија је велико полуострво између Црвеног и Арапског Мора и Персиског Залива. Нафта је њено главно богатство. Цело полуострво подељено је између више држава разног политичког типа: Саудиске Арабије, Јемена, британске колоније Адена, Мусхата, Омана, Кувајта, Катара и такозваног Мутасалишког Омана.

Јемен је, после Саудиске Арабије, друга земља по значају на овом полуострву, а налази се на његовом југозападном крају. Он је независни имамат.

Први помен о Јемену потиче из 3 века пре наше ере, од грчких историчара и географа. Иначе, Јемен је имао доста бурну историју. Стари Римљани слали су више експедиција на његове обале. Етиопљани су покушавали у више махова да га освоје, па су у томе, 529 године, најзад и успели. Око 601 године, неколико персиских авантуриста освојило је Јемен и истиснуло Етиопљане. Године 1517 Јемен су освојили Турци, али је дошло до побуне 1633 године и Јемен се ослободио. Остао је само у номиналној вези с Турском све до Првог светског рата.

Јемен заузима површину од 195.000 квадратних километара. На том простору живи око 4,5 милиона становника. То је махом планинска земља, у којој влада тропска клима. Највиши планински врх износи 3.100 метара.

Главни град Јемена је Сана (20.000 становника). Већа места су: Ходеида (30.000), Лохеја (10.000), Таис (6.000), Манака (5.800) и Мека (5.600).

Становници Јемена углавном се баве пољопривредом. Главни производи су: пшеница, воће, поврће, кожа, покривачи, индиго итд. Најважнији и у целом свету познати јеменски производ је манака и мока-кафа. Развијено је и сточарство, а највише се гаје овце, коњи и камиле.

ГДЕ СЕ НАЛАЗИ ЛУПОГЛАВСКО ЈЕЗЕРО

Лупоглавско Језеро је мало карстно језеро које се налази један километар југозападно од планине Лупоглава, а око 6,5 километара од града Купреса. Оно лежи на апсолутној висини од око 1250 метара. Има овалан облик, а пречник му износи 250 метара. Вода Лупоглавског Језера је зелене боје, а земљиште око њега је под малим и плитким вртачама.

ТЕЛЕГРАФОН

Телеграфон је спој пријемног апарата с фонографом, чији воштани ваљак аутоматски бележи говор, тако да се може поновити.

ШТА ЈЕ ВРБАИТ?

Врбаит је минерал који је нађен код Алшара, у Македонији. Има сивоцрну боју, а на свежем прелому тамноцрвену. Сјај му је металан. Кристале врбаита испитао је чешки минеролог Б. Јежек, а хемиски га је истражио Ф. Крехлик.

Минерал је добио име по чешком минералогу Врби.

НЕЗАВИСНОСТ У НАРОДНИМ ПОСЛОВИЦАМА

У народним пословицама, поред осталог, говори се и о независности:

Боље је бити мали господар него велики слуга.

Боље је једном погинути, него увијек туђина дворити.

Боље је лећи у гроб, него бити роб.

Залуду му је бисер кад му врло дави.

Ко може бити свој, тај нек не буде туђ.

АНТИБИОТИЦИ ЗА ДЕБЉАЊЕ СТОКЕ

Најновијим проучавањима установљено је да антибиотици могу увелико помоћи бржем узрасту животиња за клање, успоравајући кретање хране у њиховом систему за варење. Спорије кретање хране, кажу научници, пружа организму већу могућност искоришћавања супстанци неопходних за узраст и дебљање.

Цаксиле

Племе које брзо изумире

На неких осамдесет километара од главног града Еквадора, на западним огранцима величанствених Анда, налази се, као изгубљено, једно сеоце. Мала гостионица с берберницом на доњем спрату и две-три радњице с мешовитом робом — то је све што бар донекле потсећа на близину великог града и цивилизације. Насеље се зове Санто-Доминго-де-лос-Колорадос. То звучно шпанско име говори не само о томе да се овде некад налазила мисија светог Доминга, већ указује и на то да се у насељу, у коме претежно живе Индијанци и мелези црвенокожаца и белих, могу срести и колорадоси, црвени Индијанци.

Припадници многих јужноамеричких индијанских племена и данас још украшавају своја тела црвеном бојом, али колорадоси — или, како сами себе називају, Цаксила — превазилазе у томе све остале.

Цаксиле је лако препознати чак и у шаролико ј и живописној гужви насеља Санто-Доминго. Њихова мишићава тела покривена су слојем јасноцрвене боје, преко које су исцртане црне водоравне линије. Одело мушкараца састоји се из омотача око бедара или кратке сукње, такође украшене црвеним и црним пругама, и мараме око врата.

Најзанимљивије и најнеобичније у спољашњости једног Цаксиле јесте његова фризура. Коса, потшишана тако да образује готово правилан круг, намазана је нарочитом смесом, те изгледа да је човек покрио главу неким чудним шлемом боје цигле.

Ова оригинална „тоалета“ Цаксила има и своје практично значење. Боја којом премазују тела, добијена из плодова америчке тропске биљке ачиоте, замењује им мрежу против комараца. А то је за Цаксила-Индијанце итекако важно, јер они живе у влажним тропским шумама препуним комараца. Тамо, у бујном, тешко проходном зеленилу они налазе све што им је неопходно за живот, а у Санто-Доминго одлазе само да би продали плодове ачиоте и каучук који су скупили у шумама. За добијени новац купују барут и понеку ствар за домаћинство.

Узана стаза, једва приметна у благом полумраку вечно зелене тропске шуме, води из Санто-Доминга у сеоце Цаксила-Индијанаца. На обали плитке и бистре реке Кунгумите лежи разбацано неколико колиба са зидовима од бамбусових стабала и тршчаним крововима. У средишту села, на малом и добро утабаном тргу, налази се велика настрешница. Под њом су ствари којима се служи читаво насеље: глинени лонци и бокали, неколико гвоздених котлова и велике дрвене ступе у којима се туца пиринач. Свака колиба има и посебан додатак — оставу у којој се чувају намирнице: гроздови банана, корпе с поморанџама и слатким кромпиром, месо и риба.

Воће, поврће и пиринач Цаксила-Индијанци гаје на маленим њивама отетим од тропских шума. Резерве меса стално се допуњавају. Сваког јутра, наоружани старинским пушкама још из времена шпанских освајача, мушкарци одлазе у шуму, а увече се враћају носећи убијеног дивљег вепра или тапира.

Деца природе, Индијанци су снагом своје маште населили тропске шуме, реке и планине злим и добрим духовима. Они верују да добра божанства нагоне дивљач пред њихове пушке и дају им добре жетве. Поплаве, болести и друге несреће — то су, по њиховом веровању, казне злих духова.

Цаксила-Индијанци необично поштују успомену на претке. Недалеко од насеља, под високим дрвећем, налази се њихово гробље. Ту, после свечаних обреда праћених обилним гозбама, они сахрањују своје преминуле саплеменике. Над могилом подижу малу настрешницу покривену палмовим лишћем. За настрешницу се везује уже од лијане чији се други крај обавије око врата преминулог. Све док се уже не прекине, душа умрлог живи међу њима — сматрају Цаксиле.

Живот Индијанаца тече полако и уједначено. Једину промену претстављају ретки празници. Повод за њих је пунолетство младог ловца.

Уочи празника, читаво племе с нарочитом пажњом удешава своју „тоалету“. Мушкарци обнављају своје компликоване фризуре, стављају на главу беле мараме, а на руке тешке сребрне наруквице. Жене не украшавају косу; њихове дуге црне власи спуштају им се до појаса. То што не украшавају косу, жене и девојке надокнађују тиме што веома брижљиво шарају своја тела. Часовима и часовима седе младе Индијанке и једна другој повлаче по кожи дебље и тање црне линије.

Кад се спусти вече, селом одјекну тужни звуци мирамбе — домаћег „ксилофона“ — на коме свирају два млада ловца. Њихову свирку тихо прати оркестар флаутиста који седи на обореном стаблу балсиног дрвета. Мушкарци испијају чичу — ракију од кукуруза — а затим стају у круг. При светлости буктиња, они почињу своју традиционалну игру...

Цаксиле су старо индијанско племе. Говоре језиком који је постојао још пре процвата културе Инка. Цаксила-Индијанци дошли су у долину реке Кунгумите с планина, где су се скривали од завојевача — најпре Инка, а затим Шпанаца. Сатерано у густе, влажне тропске шуме, ово племе брзо изумире. Данас броји око 500 особа.

Нгок, кромо, баса, кромо-ингил

На броду који плови за Индонезију налази се група европских уметника и новинара. Подељени у мање групе, путници, свако на свој начин, прекраћују време, које на отвореном мору изгледа неупоредиво дуже но на копну. И док једни играју шаха а други читају, два млада новинара не дижу главу са уџбеника индонежанског језика. Они не желе да на овом занимљивом путовању буду потпуно зависни од преводиоца и због тога вредно уче језик људи у чијој ће се средини ускоро наћи. Кроз два дана брод ће стићи на Јаву, прво од острва које они треба да посете...

Можете и сами да замислите колико је било њихово разочарање кад им је капетан брода, дан уочи искрцавања, рекао да се на Јави неће моћи много користити својим тешко стеченим знањем. Јер, индонежански, или тачније речено малајски, службени и књижевни језик младе Индонежанске Републике, не разумеју сви становници Јаве.

— Па онда је требало да учимо јавански! — узвикнуо је један од новинара.

— Свакако. Само који од четири језика којима говоре Јаванци? — одговорио је капетан, уживајући у пометњи коју је изазвао.

Јаванци имају четири језика, која одговарају посебним друштвеним класама или кастама. Прост народ говори језиком „нгок“, а школовани људи разговарају између себе језиком „кромо“. Али, само између себе. Јер, кад се било прост, било школован човек обраћа неком од покрајинских султана, онда он говори језиком „кромо ингил“, а султан му одговара на његовом језику, значи или на „нгок“ или на „кромо“. На дворовима свих султана — којих и данас има, иако су после образовања републике постали обични чиновници, лишени сваке феудалне власти — говори се посебним језиком, који називају „баса“.

Не треба мислити да су то само четири посебна дијалекта једног језика. То су четири потпуно различита језика, која између себе немају никакве сличности. Например, на језику „кромо“ реч „јесте“ гласи „даар“, а на језику султана она гласи „нгаденг“. Ова четири јаванска језика постала су још у древна времена, а сачувала су се све до данас, мада је подела на касте ишчезла с доласком мухамеданства.

Сличан случај је и на осталим индонежанским острвима. На тим многобројним и различитим језицима постоје многе старе књиге, тако да они нису само говорни језици појединих друштвених слојева. Међутим, млада литература ствара се на индонежанском, то јест малајском језику. Тај језик није тешко научити, јер је потпуно лишен граматике. Он нема ни рода, ни броја, ни падежа, а ни глаголских времена. На индонежанском језику „човек“ се каже „аранг“, а „људи“ — „аранг-аранг“, „дете“ је „анак“, а деца — „анак-анак“. Међутим, те речи се не пишу двапут, већ се изнад облика за једнину ставља мала бројка 2, као при означавању дизања на квадрат. Тако у штампи множина од дете изгледа „анак^2“.

С глаголским временима ствар је такође једноставна. Садашње време изражава се помоћу речи „сад“, а прошло помоћу речи „јуче“, које се додају глаголу. Родови се праве на следећи начин: ако се „учитељ“ каже „гуру“, то ће онда учитељица бити „гуру-переиб ан“, тј. учитељ-жена.

Мада, судећи по овим примерима, малајски језик изгледа једноставан, помоћу њега се ипак могу изразити најсложенији појмови, па се на њему чак издају и филозофска дела.

Мале занимљивости

ЗА ГОДИНУ ДАНА ПОПУШЕНО 395 МИЛИЈАРДИ ЦИГАРЕТА

У току прошле године, у САД је попушено 395 милијарди цигарета, или 3,4 отсто више него у 1955 години. Према томе, огромни напори здравствених служби, лекара и разних друштава за производњу освежавајућих пића и бонбона, усмерени на алармирање пушача због опасности од рака, претрпели су неуспех.

ИЗЛОЖБА СТАРИНСКИХ КОСТИМА

У Паризу су на једној изложби приказани костими из осамнаестог и деветнаестог века. Одећа је приказана на луткама и у декору појединих епоха. Пошто је немогућно одједном изложити 6.000 хаљина, оне ће се излагати у серијама, свака три месеца друга. Тако ће за приказивање целокупне колекције бити потребно готово четири године.

ПЕРЈЕ ЗА ИСХРАНУ ЈАГЊАДИ

Стручњаци са универзитета у Минесоти, у САД, дошли су на једну чудну идеју. Они су под високим притиском кували перје и овим „јелом“, које је садржавало 85% протеина, хранили јагњад. Постигнути су одлични резултати, јер су перјем храњени јагањци расли за 23% брже од оних којима је давана обична храна.

НАЈТОПЛИЈИ ПРЕДЕО НА ЗЕМЉИ

Мада се не налази на самом полутару, Либија је најтоплија земља на свету. У месту

Азизију забележена је, 1922 године, температура од 58 Целзијевих степени у хладу, што је највиша температура која је икад забележена на земљи.

НА КВАДРАТНИ МЕТАР — ТОНА И ПО ЧЕЛИКА

Мамајев Курган је узвишење које се налази код Стаљинграда. На сваки квадратни метар овога узвишења пала је у току последњег рата тона и по челика, што претставља највећу количину која је на оволику површину бачена ма у ком досадашњем рату. Мамајев Курган је у исто време и најисточнија тачка до које су Немци продрли у Другом светском рату. Удаљен је свега 200 метара од Волге. У току битке Немци су га освајали, а Руси преузимали више пута, али ових 200 метара Немци никад нису могли прећи.

ЧЕКИЋ КОЈИ ПРАВИ ЛЕД

Замрзавање воде може да се изазове и помоћу чекића: ако се у један цилиндар наспе вода и затвори чепом који се слободно креће, потом ако се удари чекићем по клипу тако да он може да отскочи, вода ће се оног тренутка смрзнути.

РЕДАК РЕЧНИК

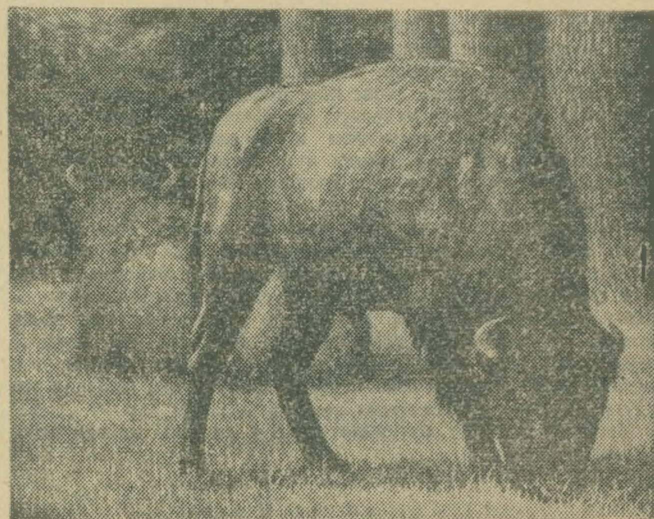
У Америци је изишао речник боја, у коме су дате дефиниције за 17.000 боја и њихових варијаната. Осим тога, у њему се налази 7.500 техничких назива за боје, од којих се 600 односе само на плаву. Упркос оволикој исцрпности, речник, изгледа, није потпун, јер питање нијанса остаје још отворено.

ФОСИЛИ

Има их још стотину...

Многе животињске врсте које су некад у великом броју насељавале простране области на земљи сведене су данас на мали број примерака. Њих с правом називају „фосилима сутрашњице“, јер можда није далеко дан кад неће више бити ниједног њиховог живог претставника.

Највећи од живих европских сисара, бизон, тежак је готово једну тону и веома је прождрљив. Плашљивији од свог америчког сабрата, има и ређе крзно, а живи у шумама, уместо у равницама. У време римског освајања Галије, би-

зона је било много у европским шумама. С развојем културе, њихов се број стално смањује. У Средњем веку хватан је у нарочитим замкама, а месо му је било јако цењено. У Немачкој, од 1550 до 1750 приређиване су јавне претставе у току којих су се бизони борили против вукова и медведа. Сада је преостало још само стотинак примерака европског бизона у зоолошким вртовима и резерватима, од којих се највећи налази у Пољској.

НА МАРКОВОМ ТРГУ 1845 ГОДИНЕ

Око године 1845, Илирски покрет у Хрватској био је на свом врхунцу. Иако су бечке царске власти две године раније забраниле илирско име и настојале да покрет угуше, он је добијао све више присталица. Ђаци загребачких школа били су одушевљени илирци, носиоци националне мисли, која је у једно коло позивала све југословенске народе. Нарочито на културном пољу илирски покрет постигао је лепе резултате: створена је нова књижевност и основане разне културне и просветне установе. Ватрослав Лисински, млади талентовани музичар, компоновао је прву хрватску и југословенску оперу и већ је било одређено да се она изводи последњег дана јула 1845. Маја месеца исте године, млади хрватски књижевник и политичар Иван Кукуљевић Сакцински одржао је у жупаниској скупштини у Загребу први говор на хрватском језику и тако прекинуо вековну традицију да се говори држе само на латинском.

Борба илираца и мађарона

Такозвана „хрватско-мађаронска странка", уствари странка старих конзервативних племића и аристократије, бранила је феудални поредак, у коме је имала знатне привилегије. Та странка се ослањала и на сеоско племство, нарочито оно у Туропољу, у савској равници недалеко од Загреба. Та „племенита" сељачка општина, са својим кнезом на челу, уживала је племићке феудалне повластице које је сваком њеном житељу посебно даровао још угарски краљ Бела, кад се, бежећи испред најезде Монгола, привремено склонио у Хрватској. Високо племство придобило је за себе Туропољце, говорећи им да илирци хоће да укину њихове племићке привилегије, да ће их „посељачити" и изједначити са обичним кметовима. Тако су Туропољци постали огорчени противници илираца, што се показало као судбоносно у такозваној „рестаурацији" загребачке жупаније, која је одржана последњих дана јула 1845 године.

Приликом те „рестаурације" (обнове), требало је изабрати новог поджупана и нове чиновнике. Тај избор био је значајан, јер је загребачка жупанија предњачила испред свих осталих и одређивала смер хрватском политичком животу. За њу су се борили једнако жестоко и илирци и такозвани мађарони. Победити у загребачкој жупанији значило је, уствари, победити у Хрватској, осигурати за себе најчвршће упориште.

Несумњиво да су илирци имали више присталица него мађарони, али већина илирских присталица није имала право гласа. При жупаниским рестаурацијама право гласа имали су само племићи и „хонорабилиси", угледни чиновници с разним академским титулама. Огромна већина народа била је без права гласа и тако није могла утицати не само на исход оваквих избора, него ни на политичке догађаје у земљи. Илирци су рачунали на млађе племство, ситне племиће, који су се одушевили националним идејама и све више прожимали напредним мислима свога времена. У илирском покрету њих је био приличан број и многи од њих заузимали су врло истакнута места.

Последњи дани јула 1845 у Загребу и у целој Хрватској очекивани су са узбуђењем. Знало се да борба неће бити лака. Илирци су имали против себе и тадањег бана, коме је било наређено да поштопото омогући победу мађарона. Царски двор у Бечу хтео је да уништи илирски покрет, који му је постајао све сумњивији, нарочито због своје широке југословенске и општесловенске идеологије. Бан Халер, туђинац, због тога је и дошао у Хрватску. Он је био један од најокрутнијих банова које је царски Беч тамо поставио.

Интриге мађарона

Бан је одредио да се жупаниски избори одрже 29 јула 1845, у његовој палати на Марковом тргу у Загребу. Одредио је своју палату за место избора да би могао лакше да контролише њихов ток и да је што боље „обезбеди" од евентуалних напада илираца. Мађарони су протурали гласове да ће илирци, ако изгубе или ако само примете да губе на изборима, дићи буну, поклати све своје противнике и запалити Загреб. Бану Халеру такви гласови били су добродошли. Он их је и сам намерно подржавао, па је због тога своју палату и Марков трг обезбедио једним пуком војника који је довео у Загреб. Цела банска палата, сви ходници, подруми и све одаје били су пуни војника, а исто тако и све покрајне улице које су водиле на Марков трг.

Избори су почели рано ујутру. Кандидат народне странке испрва је водио. Он је већ имао неколико стотина гласова више од мађаронског. Изгледало је готово сигурно да ће он победити. То је узбудило мађароне и они, у договору с баном, доведу предвече у Загреб неколико стотина туропољских сељака-племића, за које је било спорно да ли уопште имају право гласа на жупаниским изборима. Туропољци су доведени на изборно место и сви су гласали за мађаронског кандидата. Кандидат народне странке био је побеђен, а мађарони су одушевљено клицали бану Халеру, који им је омогућио победу, и сви заједно отишли су да је прославе.

Када су присталице народне странке хтеле да напусте банску палату, виделе су да су сва побочна врата, кроз која су изишли мађарони, чврсто замандаљена, а отворена само једна која воде на војском опкољени Марков трг. Војници, с ножевима на пушкама, само су чекали команду својих официра. Бан Халер с највишом аристократијом посматрао је сав тај призор с првог спрата своје палате, скривен иза једне густе завесе, и чекао да види оно што ће се догодити.

Избори су се завршили у седам сати увече. Кад су Илирци напустили изборно место, био је већ сумрак. Испред банове палате скупило се много загребачких грађана, нарочито омладине. И они су се нашли опкољени на Марковом тргу и сада је свима једини слободан излаз остао кроз Каменита врата. Иако су изгубиле на изборима, присталице народне странке хтеле су да у поворци и с песмом напусте Марков трг. Постројила се поворка од неколико стотина грађана, а кад се на прозору банске палате појавио бан Халер запретише му песнице озлојеђених грађана.

Одједном, пуче пушка...

Кад је поворка стигла у близину Каменитих врата, одједном из једне куће пуче пушка и тешко рани једног младића. Огорчени грађани навале на кућу, али капија је била чврсто затворена. Сумрак се већ претварао у ноћ. На првом спрату банске палате прозори су били осветљени. Видело се како бан рукама даје знаке официрима. Ствари су се развијале онако како је он желео. А тада војници затворе и онај једини преостали излаз с Марковог трга, Каменита врата. Присталице народне странке биле су одасвуд опкољене и нашле су се у замци коју им је припремио бан Халер. Узалуд је градски капетан молио официре да пусте народ да се разиђе својим кућама. Официр, странац одговорио је градском капетану: „Биће још и боље!"

Одједном, почела је пуцњава с више страна. Пале су прве жртве. Настала је ужасна паника. Голоруки народ није имао где да се склони. Одасвуд је био мета безбројним мецима који су фијукали преко Марковог трга. Песник Мирко Боговић прискочио је у помоћ једном свом другу који је пао рањен на четири места. Стиснутом песницом он је запретио заповеднику убилачког батаљона: „Ви сте убице и бандити, а не војници, кад убијате невине људе". Али, тада је и он пао. Сабља га је засекла дубоко у врат, а једно тане погодило га је у ногу. Ускоро је древни Марков трг био покривен мртвима и рањенима. Био је рањен и књижевник Иван Кукуљевић, поред осталих тридесетак грађана, а шеснаест их је погинуло.

Бан Халер посматрао је овај поручени покољ с прозора своје палате. Чуо се његов разбеснели глас: „Само побијте ова псета". Викао је на немачком језику војницима и официрима туђинцима које је довео у Загреб и који су сасвим тачно извршили оно што им је он наредио.

Тек касно у ноћ било је допуштено да се мртви и рањени однесу кућама, и то само женама, које су по том разбојишту тражиле своје синове и браћу, напајале их водом и превијале им ране. Марков трг је и даље био опкољен војском. Бан је позвао још један пук, из страха за своју личну безбедност. Загреб је врио од гнева. Грађани су се скупљали да јуришају на банску палату и зграду у којој су се окупљали мађарони, али сви су они на време утекли, а остали су само војници туђинци који су чували бана и чекали да им стигне помоћ.

Бан је одмах прогласио у Загребу опсадно стање, али и поред тога грађани су објавили бојкот према официрима и отказали им станове. Ниједан официр није могао да добије у Загребу ни чашу воде, ни парче хлеба. То је уједно био и први бојкот који су спровели Загрепчани. Цео град увио се у црно; три дана и три ноћи звонила су сва звона у знак опште жалости. А кад је кренула погребна пратња, у њој је учествовао цео Загреб. На сваком од 16 мртвачких сандука било је исписано на латинском језику: „Hodo mihi, cras tibi" (данас мени, сутра теби). Погинули су сахрањени у заједничку гробницу.

Овај догађај познат је у хрватској историји, по месецу кад се збио (српањ—јул), под именом Српањске жртве.

СУТРАШЊИЦЕ

Некад поносни „цар животиња"

Пре тридесет векова, у време асирског и персиског царства, азиски лав крстарио је слободно пределима Грчке и Мале Азије, Арабије и Индије. Његов лик, с додатком крила, претстављан је на зидовима Даријевих и Ксерксових градова.

Мањи од афричког, азиски лав има богатије крзно, али ређу гриву. Најрадије лови шакале и антилопе. Данас вероватно нема више од стотину примерака ове врсте. Некад

поносни „цар животиња" завукао се сада у тамне шуме области Гир, у северозападној Индији, где тавори последње дане. Мада је индиска влада предузела нарочите заштитне мере, њему је у последње време и овде угрожен опстанак брзим повећањем броја леопарда, с којима се он не може такмичити у тражењу хране. Да не би скапали од глади, власти већ проучавају могућност да ове последње примерке лавова пребаце у централну Индију.

МАЛЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

БИКОВИ ПОД УДАРОМ ЗАКОНА

У канадској провинцији Онтарију уведен је нов начин за што успешније одгајивање бикова. По најновијим прописима, убија се сваки бик који свакодневно не добије у тежини бар један килограм у току свих 168 дана исхране.

РЕКОРД У ДУГОМ ПЛИВАЊУ

Џон Сигмонд, из Сент Луиса, поставио је рекорд у дужини пливања. Он је пливао низ реку Мисисипи непрекидно 89 часова и 42 минута, прешавши 467 километара. Досадашњи рекордер, Аргентинац Педро Кандиоти, пливао је низ реку Парану непрекидно 84 часа и прешао за то време 450 километара. Овај подвиг он је извео још 1935 године.

ПРЕЧИШЋАВАЊЕ РАДИОАКТИВНЕ ВОДЕ

У Америци се употребљава један нарочити покретни механизам за пречишћавање радиоактивне воде, која се може слободно пити већ после пола сата. Помоћу њега, пијаћа вода може се лако добити и из блатњавих река и потока. Машина је у стању да за један сат пречисти око 11.000 литара воде. Прошле године, кад је услед поплаве био загађен водовод у Стродзбургу, у Пенсилванији, оваквим машинама је за потребе становништва пречишћено око четири милиона литара воде.

ЗА 60 ГОДИНА ОКО 400.000

Према статистици директора Британске ботаничке баште Едварда Салисберија, 1945 године ботаничари су познавали укупно 791.000 разних врста

биљака. Колико је велик напредак учинила ботаника види се из тога што је 60 година раније било познато свега 400.000 врста.

ШАНИДАРСКО ДЕТЕ

Једна научна мисија из Вашингтона, коју предводи антрополог Ралф Солецки, сматра да је открила остатке најстарије цивилизације човечанства. Солецки је пронашао у једној пећини на северу Ирака, у Шанидару, скелет детета стар 70.000 година, данас познат под именом „шанидарско дете". Ископавања се настављају, ради проучавања животињског и биљног света Ирака између 50.000 и 150.000 година пре наше ере. У научном свету очекује се са интересовањем исход ових ископавања, јер би она могла дати једну од оних карика које још недостају у историји људске цивилизације.

ДИЈАГНОЗА ПОМОЋУ МАГНЕТСКЕ ПИЛУЛЕ

Да би се утврдило да ли болесник има чир у желуцу или неко друго обољење, два лекара са универзитета у Калифорнији служе се једном магнетском капсулом, не већом од обичне пилуле. То је, уствари, мали магнет, обложен пластичном материјом да би се заштитио од стомачних киселина. Кретање магнета, које зависи од активности желуца, може се утврдити магнетометром. Сматра се да се овим начином много боље може поставити дијагноза него рентгенским прегледом, који је, услед штетног дејства рентгенских зракова, морао бити вршен брзо.

Необичан начин добијања соли

Једно мало привремено насеље дубоко у унутрашњости Нове Гвинеје надалеко је познато по производњи соли. Со се добија из сланог извора који избија из оближње планине, а како су урођеници Нове Гвинеје увек жељни соли, то стално постоји велика потражња за њом и стотине људи баве се овим послом.

Све би то било сасвим обично и свакидашње да се со овде добија на исти начин као свуда у свету. Међутим, овде се испаравањем воде не може добити со. Вода је сумпоровита и њеним испаравањем добија се талог који уопште не личи на со. Да би со ипак добили, морали су урођеници да овладају сложеним хемиским процесом. Како и када су они то научили, остаје тајна, која је утолико већа што су урођеници тог дела Нове Гвинеје још на ступњу људи каменог доба. Они не знају за метални алат и оружје, па чак ни за грнчарију.

Урођеници су на неки начин утврдили да треба скупити три разне врсте трава и потопити их у воду сланог извора. У околини својих села скупљају они те траве и суше их, да би их затим у товарима однели до привременог насеља око извора. Тамо потапају траву у слану воду, у удубљењима која су избушили у меком камену. Трава остаје у води док не почне да се распада и тада цело насеље има мирис гомиле стајског ђубрета. Удубљења у камену заштићена су од кише настрешницама, а друге настрешнице штите траву док се суши после потапања.

Кад се трава осуши, сагорева се на ватри и пепео се пажљиво скупља. Тиме је завршен део процеса који се обавља у привременом насељу. Остатак тече у селима, у која се пепео преноси у асурама од лишћа. Тамо се он потапа у обичну воду, а затим се вода испарава. То није ни нај мање лак посао кад се има у виду да ови произвођачи соли немају никаквих судова. Као посуда служи им лист банане на коме је направљена ивица од иловаче. Лист се полаже на камену плочу, која се одоздо загрева. Вода с раствореним пепелом стално се додаје, док наталожена со не достигне висину ивице од иловаче. Тиме је процес завршен. Добијена количина соли служи у исто време и као основна мера у размени. Лист банане пун соли мења се за прасе, а пет листова за велику свињу. Један човек могао би да произведе годишње 25 листова банане пуних соли, али, како се урођеници баве и одгајивањем свиња и примитивном земљорадњом, производња соли знатно је мања.

Око поделе воде на сланом извору долази између становника појединих села до жучних препирки. Али, никад до борби. Они ипак налазе начина да изврше поделу, а рад на добијању соли сувише је тежак да би код неког племена изазвао жељу за искључивим поседовањем извора. Цео процес, од траве до соли, траје око два месеца, а воде има довољно да запосли свакога. Чак и странац може да дође у привремено насеље и да се уортачи с неким од домородаца ради производње соли. За искоришћавање камених удубљења и настрешнице он мора да да свом ортаку одређен број љуштура пужева или једну камену секиру. Власник удубљења и настрешнице може да прекине ортаклук кад год хоће.

Со се производи искључиво за трговину, пошто домороци соле своја јела сланом водом, тако да им со није потребна. За со се могу добити најразноврснији предмети: перје рајске птице и какадуа, које је нарочито тражено за свечане игре урођеника, кљунови птица, од којих се праве огрлице, затим свиње, љуштуре пужева и шкољки, итд. Со произведена на овај начин продире далеко у дубину Нове Гвинеје, у крајеве о којима бели човек мало зна и где со коју он производи не конкурише произвођачима соли из џунгле.

КРАВЕ НЕ ВОЛЕ МУЗИКУ

На многим великим сточним фармама широм света могу се у шталама где се музу краве наћи радио-апарати или грамофони. Јер, већ пре више деценија уврежило се мишљење да краве воле музику и да пријатна музика повећава лучење млека. Против овог веома распрострањеног мишљења устао је недавно доктор Верл Смит, професор за млекарство на универзитету у Висконсину.

„Музика може само да узнемири краве и да код њих изазове неку врсту нервног потреса, — тврди он. — А свако узнемиравање, па и узнемиравање музиком, значи мање млека. Кад се крава узнемири, она почиње да лучи неку врсту „хормона страха“, који спречава нормално притицање крви у мишиће вимена, што отежава мужу“.

НАДАЛЕКО ЧУВЕНА МОРСКА МАХОВИНА

Обасјан сунцем трг у Коломбу бруји као узнемирена кошница. Трговци вичу на сав глас, хвалећи своју робу: златножуте банане, огромне кокосове орахе, тамноцрвене плодове дрвета мангостана.

На трг стиже висок Сингалезац. Он скида с рамена бамбусову обрамицу на којој се љуљају два огромна завежљаја белих, сувих гранчица које потсећају на парчад избељеног конопца. То је, на Цејлону надалеко позната, морска маховина.

Сингалезац не хвали своју робу, а ипак се око њега одмах окупљају купци. Морска маховина је јевтина, а потражња за њом велика.

„Грациларија“, како се у ботаници назива морска маховина, спада у оне водене биљке које се могу јести, а расте крај обале Цејлона, Јужне Индије, Бурме и Јапана. Скупљањем морске маховине баве се становници обалских села.

Они секу биљку на парчад, распростиру је по рогозини да се суши, затим је неколико пута испирају у слаткој води, поново суше и пресују. Морска маховина припрема се на тај начин што се најпре дуго кува, а затим се остави да се охлади и стегне. Тако се добија безбојна пихтијаста маса која садржи извесну количину јода и има лековитих особина. Да би се отстранио укус јода, маховини се, приликом кувања, додаје млеко или вино. Та маса, позната под именом агар-агар, употребљава се и у микробиологији, као хранљива средина за узгајање култура бактерија.

Свеже стабљике морске маховине претстављају изврсну сточну храну.

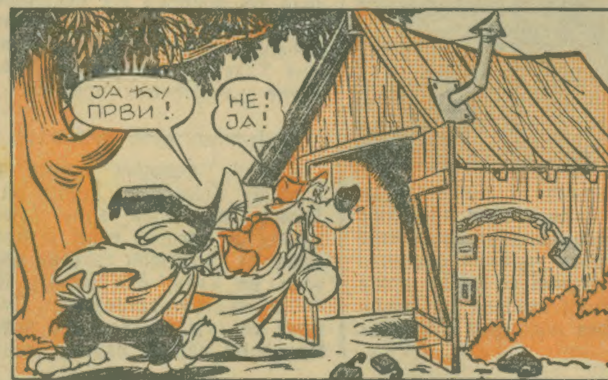

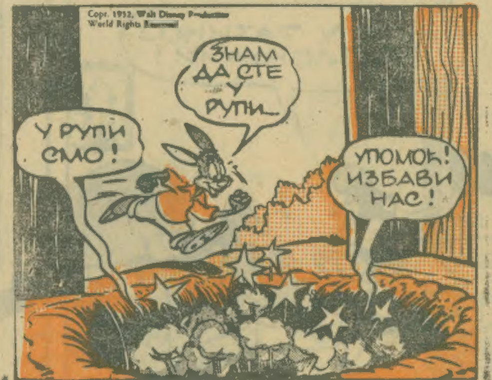

ВЕРОВАЛИ ИЛИ НЕ...

СВЕ ПРОЛАЗИ ...

Доктор Патрик Форбс (1776-1847), професор универзитета у Абердину, у Шкотској, био је толико ожалошћен смрћу своје жене, која је преминула 1811

године, да је одлучио да никад више не изиђе из куће. Доктор Форбс пуних десет година није крочио преко прага свог дома. Први пут је изишао из куће да би се — поново оженио.

РИБЕ ПОПЛОЧАЛЕ УЛИЦЕ

За време владавине енглеског краља Едварда III, за сваког уловљеног лососа морала се платити такса од пола цента. Новац добијен као порез на ове рибе био је употребљен за поплочавање улица.

ДЕТЕ РОЂЕНО У БУНАРУ

Двадесет и другог октобра 1935 године, Антонија Гордон, из америчког града Гонфа, пошла је на бунар да извади кофу воде. Кад се нагнула над бунар, изгубила је свест и пала у воду. Међутим, она се освестила после неколико тренутака. Пуних 45 минута пливала је, одупирући се ногама и рукама о зидове бунара. Најзад, њено запомагање чули су укућани и њен муж спустио се низ конопац. Кад је везивао конопац око ње, жена се поново онесвестила. Повратила се тек у болници. Поред ње налазила се и њена беба, коју је родила у бунару. Новорођенче је било под водом пуних 45 минута, али се није удавило, јер још није дисало.

ПЕТНАЕСТ ГОДИНА БЕЗ ВОДЕ

Доктор Педро Хернандес Састри из Сиудадене, на шпанском острву Менорки, за последњих петнаест година није попио ни гутљај воде.

ПРЕ НО ШТО ЈЕ ПРОХОДАЛА...

Карол Ен Кели, кћи једног учитеља из Бруклина, у Америци, умела је да плива још пре но што је научила да хода. Са две године ова мала спортискиња већ је умела да јури на ролшуама.

БЕЛО ЗА ЖАЛОСТ

Венди или Сорби, словенска народносна група која живи на северу Немачке,

једини су Европљани који у знак жалости носе белу одећу.

СРЕЋНО СПАСЕЊЕ

Немац Конрад Мерке био је, 1810 године, осуђен као војни бегунац на смрт стрељањем, али је помилован, јер је свих шест пушака из којих је требало да се на њега пуца истовремено затајило.

Са свих страна

АУТОМОБИЛЕ БОЈИТЕ ЖУТО!

Зато што се на друмовима САД све више повећава број несрећних случајева, стручњаци за аутомобилски саобраћај стално се налазе пред новим проблемима. Прво су испитивали који је најпогоднији облик аутомобила, затим су израчунавали његову висину, па ширину, а сада проучавају која је најидеалнија боја. Откако су амерички возачи почели да купују кола неупадљивих боја, кривуља несрећа налази се у непрестаном порасту. Према статистичким подацима, највише судара доживљују сопственици тамно обојених кола. Насупрот њима, мање се сударају бела и црвена, а најмање жута кола.

Занимљиво је да америчка статистика показује да од пешака двапут више страдају мушкарци. Стручњаци су мишљења да није у питању само опрезност жена, већ и околност што су мушкарци углавном у тамним, а жене у шареним оделима.

Када су стручњаци за саобраћај изнели ово своје мишљење, један карикатуриста је приказао „одела будућности" за мушкарце: све их је обукао у црвена и у папагајски жута одела.

* * *

ЕНГЛЕЗИМА ШКОДИ ЧАЈ

Познато је да нема тога Енглеза који преко целог дана не пије чај: при доручку, у 11 сати пре подне, за ручком, у пет по подне, за вечером и пре спавања. За Енглеза је чај потреба, навика и традиција. Али — и то је оно што не ваља — већина га пије док је врео.

Два енглеска научника, лекари Фелицита и Џон Едвардс, усудили су се да дирну у овај енглески обичај, тиме што су почели да испитују какво физиолошко дејство има „кап оф ти" (шоља чаја) на желудац Енглеза. Недавно је један медицински часопис у Лондону донео прве резултате њихових истраживања. Да би видели како делује врела течност (или храна) на зидове желуца, подвргли су опитима 195 особа које су патиле од болести органа за варење. У жељи да сазнају колико топлу храну сваки од њих узима, давали су свима врео чај. Једни су га пили чим шољу приме, а други су чекали да се чај мање или више охлади. Сваки опит је савесно бележен и упоређиван с врстом и тежином обољења.

Упоређујући топлоту чаја са оштећењем органа за варење, лекари су дошли до закључка да уколико је топлија течност (или храна), утолико су оштећења желуца јача, и обрнуто. Пошто већина Енглеза пије врео чај, поставља се питање да ли ће сада хтети да га расхлађују, или ће и даље оболевати као досад.

* * *

КАЛЕМЉЕЊЕ КОСТИЈУ

Добро је познато да на жив човечји или животињски организам није могућно накалемити неко друго тело, већ само део организма исте особе или исте животиње. Међутим, два лекара из Мериленда успешно су привела крају опите калемљења делова крављих костију на кости пса, што претставља праву револуцију у овој области медицине. Наиме, ако се споје кости разних бића тада ће „кост-домаћин" да се брани од масног ткива, беланчевина и других органских материја „кости-придошлице". Да би спречили ову одбрану, услед које кости не могу да срасту, лекари из Мериленда су „кост-придошлицу" претходно очистили од органских састојака. То су постигли њеним потапањем у етил-дијамин, а потом у чист алкохол. Пре но што је калемљење извршено, лекари су у пелцер убризгали један радиоактивни елемент и касније, помоћу Гајгеровог бројача, установили да је опит потпуно успео.

* * *

ЕЛЕКТРОНСКА БАТЕРИЈА И РАСТЕЊЕ КОСТИЈУ

Догађа се да се дете роди с једном ногом краћом, при чему лекари до сада нису били у стању да ишта учине за отклањање таквог телесног недостатка. Недавни покушаји изгледа да су дали прилично охрабрујуће резултате. Наиме, тврди се да је један амерички лекар за дечје болести почео да примењује систем лечења који убрзава растење краће ноге, помоћу кола струје које се уводи у кост. Струја је сасвим слаба, јер батерија која је производи има волтажу од 3/100 волти. Сићушна батерија ставља се у колено. Кажу да је нога једног малишана, лечена на овај начин, за девет месеци порасла два сантиметра више од друге ноге. До данас је на овакав начин лечено осамнаесторо деце.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

ГАЈГЕРОВ АПАРАТ ЗА ИСПИТИВАЊЕ СРЦА

Употребом Гајгеровог апарата, могућно је испитати рад срца са 90% тачности, и то за свега неколико минута. Овај начин испробало је неколико америчких лекара, убризгавајући у крвоток пацијента крвну плазму с радиоактивним јодином. После тога, Гајгеров апарат бележи кад радиоактивни јодин уђе у срце, колико времена тамо стоји и кад из срца изиђе. Из тих података лекар може да утврди какав је рад срца.

ПРЕТСТРАЖЕ ОД ТОРНАДА

Амерички национални биро за стандарде и Лабораторија за поморска истраживања усавршили су једну врсту плутача које стално и аутоматски шаљу извештаје о времену. Известан број ових плутача постављен је дуж југоисточних обала САД, јер с те стране долази торнадо. На тај начин, метеоролошке станице у Мексиканском Заливу, захваљујући извештајима са ових плутача, дознају чим почне да се формира неки торнадо или уопште невреме.

ТАЈНА КВАРНИХ ЗУБА ЈОШ НИЈЕ РАСВЕТЉЕНА

Каква болест проузрокује кварење зуба? — то је питање на које још нико до данас није одговорио. Дуго се мислило да је ова болест микробског порекла. Неки, опет, сматрају да је у питању наследна болест, а у прилог ове своје тврдње наводе да неке људске расе више болују од кварних зуба него друге. Најновије схватање види у кварењу зуба последицу неког нервног обољења.

Може се поуздано тврдити, сматра истакнути француски лекар Жан Боасе, да је кварење зуба болест цивилизације. То доказују статистички радови Раула Хартвега, антрополога Париског музеја, о људским фосилима из разних временских периода. Људи старијег каменог доба уопште нису имали кварне зубе, што доказују фосили из тога времена. Кварни зуби се први пут појављују у мезолитско доба. У неолиту, око 5.000 година пре наше ере, кварни зуби постају све чешћа појава. На фосилима из тога доба нађеним у Француској кварно је 3,81 отсто зуба. На лобањама старих Гала из преримског периода било је 6,34 отсто кварних зуба, а после римског заузимања Галије проценат кварних зуба је нагло скочио на 11,35. Код данашњег човека кварно је просечно 33 отсто зуба, а само сваки десети човек има потпуно здраве зубе.

НОВ НАЧИН БАЦАЊА КОПЉА

Неки Феликс Ерherauskin...

СУНЦЕ ЈЕ МЛАЂЕ ОД МЛЕЧНОГ ПУТА

На основу посматрања односа два уранова изотопа — наиме, урана 235, који је редак, и урана 238 — научници су открили да је сунчани систем знатно млађи од Млечног пута. По њиховом мишљењу, Млечни пут је стар око седам и по билиона година, док сунчани систем нема више од пет билиона година. Док су раније, кад је постојао само Млечни пут, оба изотопа била приближно у односу 1:1, сада је тај однос 1:40.

ДОБРОВОЉЦИ У БОРБИ ПРОТИВ РАКА

Опити са Е-39, новим леком против рака који је пронашао немачки професор Догмарк, ушли су у критичну фазу. У току следећих шест месеци, нови лек ће се испитивати на 30 болесника који су се у ту сврху добровољно пријавили.

Лечење новим леком први је применио професор Волф у болници Белфин. Код већине од 72 тешка болесника који су лечени њиме примећено је знатно побољшање. Код оболелих пацова тумори велики као лешник, што одговара туморима од неколико килограма код човека, потпуно су се ресорбовали. Излечене ћелије посматране под микроскопом не показују никакве знаке развића. И најосетљивији органи могу се, по речима професора Догмарка, подврћи лечењу помоћу Е-39.

Лек је усавршен после 30 година лабораторискoг рада и две године клиничког испитивања. Е-39 претставља дериват групе етиленимина и добија се из кинона, који се често употребљава у индустрији боја.

Јесте ли већ чули да...

... јапанске слике на хартији или свили које, као школске географске мапе, имају при врху и на дну по комад дрвета називају се „какемоно". То је јапанска реч и буквално значи „обешена ствар".

... наркозу хлороформом открио је, 1847 године, енглески лекар и професор универзитета у Единбургу Џемс Лунг Симпсон.

... Бетовен је по пореклу био Холанђанин. Његов дед дошао је из Антверпена у Бон, где је служио као капелмајстор.

... у Белгији свака крава старија од три месеца мора по закону имати у уву минђушу на којој се налази утиснут њен регистарски број.

... Церкнишко Језеро у Словенији, које захвата 28 квадратних километара, око три месеца у години уопште нема воде. Многи песници опевали су ово језеро, а међу њима и Торквато Тасо, који га је славио као место где се у току једне године на „истој језерској површини може рибарити, ловити дивљач и — жети".

... прва редовна ваздухопловна линија отворена је 15 маја 1918, и то између Њујорка и Вашингтона.

...у Венецији се за хитну помоћ, уместо аутомобила, употребљавају брзе моторне гондоле, које нарочитом сиреном упозоравају остале чамце да им се склоне с пута.

...у граду Санта Клаус, у америчкој савезној држави Индијани, налази се споменик подигнут Деда-Мразу. Споменик је направљен од гранита и тежак је двадесет тона.

... само у Кини гаји се 620 врста чаја.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Водоравно: 1) мисао или идеја о којој се расправља; 5) сипа; 7) старо германско племе; 8) женски глас; 10) врста менице; 12) јединица електричног отпора; 13) врста осигурача на вратима; 15) географски појам; 17) јужно воће; 19) врста тканине; 21) један четинар; 22) мање утврђено насеље, варошица; 24) птица певачица; 25) женско име; 27) хунски војсковођа из средине петог века; 29) скраћеница једне академске титуле; 30) женско име; 32) врста першуна; 34) претстава о некој ствари; 36) обавеза дужника према повериоцу; 38) део тела; 39) дуж одређена крајњим тачкама лука; 41) скуп делова из којих се састоји једна целина.

Усправно: 1) занатлија; 2) врста ткива; 3) лична заменица; 4) света (турц.); 5) област у Западној Европи; 6) телефонски позив; 7) почетак трке; 9) тама; 11) један континент; 14) проста једноћелична животиња; 16) листић цедуља (евкл.); 18) немачки песник (1787—1862); 20 место у Истри; 23) прашак од сасушеног корена орхидеје; 24) страна света; 26) мирис; 28) грчки бог лепоте (мит.); 31) држава у САД; 33) угао; 35) турска титула; 37) израз у тенису; 40) показна заменица.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) „Кери"; 5) Цетиње; 7) седам; 8) им; 10) атар; 11) кит; 12) сир; 13) ласо; 14) Ин; 15) Каран; 16) Агадир; 18) оток; 19) трагач; 21) Дрина; 22) ак; 24) Рила; 25) Або; 26) ета; 27) Птуј; 28) но; 29) Ариље; 30) „Новина"; 32) Нама.

Усправно: 1) кедар; 2) етар; 3) Рим; 4) И(сак) Њ(утн); 5) Цетина; 6) емисар; 7) Саои; 9) Итон; 11) карика; 13) Ладога; 15) катана; 17) горила; 19) Тритон; 20) Чабуља; 21) дрен; 23) које; 25) Атинос; 27) прим; 29) Ава; 31) он.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

ПОДЕЛИТЕ НА СЕДАМ ДЕЛОВА

Седморо браће добије у наслеђе њиву која има облик претстављен на нашем цртежу. А да се приликом деобе не би посвађали, изабрали су вас за судију.

Реците сад како ћете ову њиву поделити на седам потпуно једнаких делова!

Три лака задатка

1) Јова Јовић је провео шестину живота у школовању, а дванаестину у младости. Кад је протекла седмина његовог живовања, добио је сина, који је умро кад је дочекао половину очевих година, док је Јова поживео још четири године.

Колико је живео Јова Јовић?

2) Имам ћилим дугачак 22 стопе. Моји кораци, било да идем напред или натраг, износе увек по две стопе, а ја сваког секунда начиним по један корак. Ако правим по три корака напред и два натраг док прелазим преко ћилима, колико ће ми времена требати да стигнем до његовог краја?

3) Пет брачних парова обично се састајало у једном хотелу. Један од мушкараца предложи да вечеравају за округлим столом, с тим да жене никако не мењају места све док сваки од мушкараца, мењајући свако вече место, буде могао да седи између двеју жена, али никад поред своје супруге. Колико ће им вечери бити за то потребно?

(Решење: 1) Јова Јовић је живео 84 године; 2) ћилим може да се пређе за 43 секунда; 3) биће потребно 13 вечери).

Залутали путници

Девет људи залутало је у непроходној шуми. Имали су хране за пет дана. Идућег дана они сретну неколико исто тако залуталих путника, који уопште нису имали хране. Они тада сву храну међу собом поделе, тако да је сада свакоме било довољно хране свега за три дана.

Колико је залуталих путника било у другој групи?

(У другој групи било је шест путника).

ПЕТ ПРАВОУГАОНИКА

Задатак који ћемо вам сад поставити изгледа врло прост, али ћете се брзо уверити да није тако. Он се састоји у овоме: треба провући непрекидну линију кроз сваку страну свих правоугаоника, а да се нигде не прође два пута.

Сл. 1

Сл. 2

Уз решење које видите на слици 2 нису потребна никаква објашњења.

КАД ЈЕ МАЛИ ПРОСТОР...

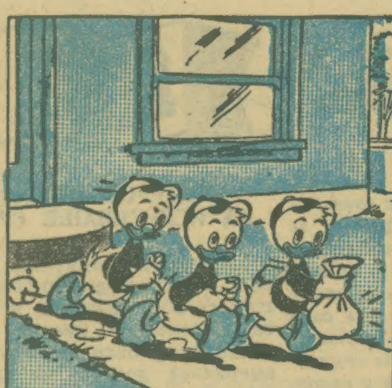
Један уметник добио је задатак да нацрта шеснаест разних предмета. Али, како је имао само мало парче хартије, морао је да слике што више збије, па да црта и једну преко друге. Погледајте само како тај цртеж изгледа!

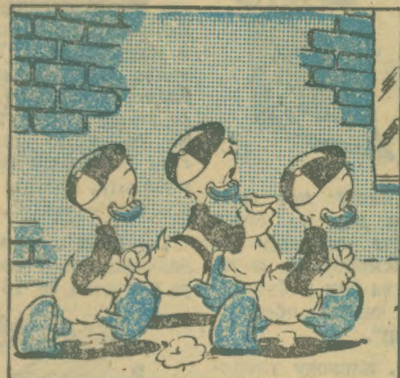
Кад сте пажљиво разгледали цртеж, реците нам који су предмети на њему претстављени.

ЈЕКСИК МЕРА, ИЛИ...

Паја: Мој сестрић је малочас купио код вас два кила поморанџи, а кад сам их код куће измерио било је само кило и по. Значи, ваша мера није добра!

Пиљар: Моја мера је добра. Него, јесте ли измерили и сестрића кад је донео поморанџе?

НА МУ СЛАБУ СТРАНУ

— Ујка-Пајо, плашиш ли се ти неког великог, великог пса?
— Не, Влајо.
— А лава?
— Ни лава.
— Баш си јунак, ујка-Пајо... Ти се, значи, плашиш само тетка-Пате!

ШИЈЂА И БИОСКОП

Шиља: Ја радо гледам историске филмове. Они су врло поучни.
Белка: Збиља?
Шиља: Да. Кад из биоскопа дођем кући, узмем историју да прочитам како је уистини било.

СВЕТУ НИКАД УГОДИТИ

Гаја: Баш сам ти ја на муци! Ујка-Паја ми забрањује да идем на рукама, а тетка-Пата ме грди што много цепам ципеле. Ко сад у томе да се снађе?

Који је ОДГОВОР тачан

ОБИЊАЈКА је:

- планина
- део старе одеће
- шаљива народна игра
- народни музички инструмент

РЕКА ОБНИЦА налази се у:

- Србији
- Босни
- Далмацији
- Војводини

ПУЛЕ је:

- место у Истри
- презиме једног путописца
- врста лековите биљке
- стари град

РОТНИЦИ су:

- врста старих службеника
- јело од проје
- назив за групу острва у Јадрану
- поврће

ОДГОВОР

ОБИЊАЈКА је мушка велика шубара од јагњеће коже, чије се стране могу наниже спустити. Носи се у Левчу и у крушевачком крају.

ОБНИЦА је река у Србији, лева саставница Колубаре. Извире под Малим Медведником (997 м) и као поток Јасиковац тече према северу. Од сутока са Буцарским и Дренаичким Потоком почиње ток Обнице у правцу севера. Веће притоке Обнице с леве стране су Каменица и Буковица. Дужина тока речe Обнице износи 24,7 километра, а површина слива 181,6 квадратни километар.

ПУЛЕ је био француски путник, који се средином 17 века више година бавио на Истоку и писао о нашем народу у првој књизи свога дела „Нови извештаји са Леванта" (1667 године).

РОТНИЦИ су били у општинама, а нарочито у Хрватском Приморју, службеници који су вршили нижу полицијску службу и помагали судијама у суђењу.

Пустоловине МАЛОГА ЏОНИЈА

МОРНАРА ТОМАТРАУТА И КИНЕЗА ШАНГ-ЛИНА

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика", штампарско издавачко предузеће, Београд, Македонска 31. — Тек. рач. бр. 101 1 935, поштански фах број 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 700 полугодишња 350; за иностранство: годишња 1.000, полугодишња 500 динара. — Рукописи се не враћају.